

Kent Parklarında Kullanıcı Algısı: Lefkoşa Çağlayan Parkı

Yük. Peyzaj Mimarı Esra KÖKSALDI
Yakın Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü
<https://orcid.org/0000-0002-4006-2973>
koksaldiesra@gmail.com

Doç. Dr. Buket ASİLSOY
Yakın Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü
<https://orcid.org/0000-0002-2137-7670>
buket.asilsoy@gmail.com

Özet

Kentsel açık yeşil alanların önemi, hızlı bir şekilde sorunlarıyla beraber büyüyen günümüz kentlerinde her geçen gün artmaktadır. Açık yeşil alanların kent için ekolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarda, doğrudan veya dolaylı fayda sağlarlar. Kuzey Kıbrıs kentsel çevrelerinin de açık yeşil alan gereksinimi göze çarpmaktadır. Çünkü ülkede kentler özellikle son yirmi yılda hızla yapılaşmış fakat bu süreç sürdürülebilir kent planlama ilkeleriyle örtüşmeksizin yaşanmıştır. Oysaki sürdürülebilir planlama ve tasarım, küresel ısınma ve iklim değişikliği sorunuyla yüzleştığımız 21. Yüzyılda anahtar bir kavramdır. Bu çerçevede, çalışma kapsamında başkent Lefkoşa'nın önemli bir parkı olan Çağlayan Parkı ele alınmıştır. Park kullanıcılarının, işlev alanları, kent mobilyaları ve yenileme çalışmaları gibi birçok husustaki memnuniyet düzeyi ve görüşleri ile parkı kullanım sıklığı vb konular, yapılan anket çalışması aracılığıyla araştırılmıştır. Yeşil alan kavramı ile kent parklarının irdelendiği literatür taramasının ardından, materyal ve yöntem bölümünde, çalışma alanı olarak Lefkoşa ve Çağlayan Parkı değerlendirilmiştir. Aynı bölümde, 50 katılımcı ile gerçekleştirilen anket çalışmasının bulgularına da yer verilmiştir. Sonuçlara göre kullanıcılar parkın aktivite alanları ve bakım gibi hususlarda iyileştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda söylenebilir ki parka dair memnuniyet yüksek olmamasına rağmen kullanılmaktadır. Anket çalışmasındaki bulgular, gerek Çağlayan Parkı'nın gerekse de kentteki mevcut diğer yeşil alanların nitelik ve nicelik olarak iyileştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel açık yeşil alan, Kullanıcı memnuniyeti, Anket, Çağlayan Park, Lefkoşa.

User Perception in Urban Parks: Çağlayan Park in Nicosia

Abstract

The importance of urban open green spaces is increasing day by day in today's cities, which grow rapidly with their problems. Open green areas provide direct or indirect benefits for the city in ecological, social, economic and cultural dimensions. The need for open green spaces is also noticeable for the urban areas of Northern Cyprus. Such that, especially in the last two decades, cities have been constructed rapidly, but this process has occurred without fulfilling sustainable urban planning principles. However, as we face with global warming and climate change, sustainable planning and design has been a key concept of the 21st century. In this framework, in this study, Çağlayan Park, an important park of the capital north Nicosia, was evaluated. The satisfaction level and opinions of the park users on many issues such as function areas, urban furniture and renovation works, and the frequency of use of the park etc. were investigated through the survey study. Following the literature review in which the green space concept and urban parks are examined, Nicosia and Çağlayan Park are evaluated as study areas in the material and method section. In the same section, the findings of the survey conducted with 50 participants are also included. According to the results, users stated that the park should be improved in terms of activity areas and maintenance. In this context, it can be argued that although the satisfaction with the park is not high, it is used. Findings in the survey study point out that both Çağlayan Park and other existing green areas in the city should be improved both qualitatively and quantitatively.

Keywords: Urban open green space, User satisfaction, Questionnaire, Çağlayan Park, Nicosia.

GİRİŞ

Günümüzde kentleşme faaliyetleri hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde hızlı bir şekilde devam etmektedir. Bu süreç doğal alanlar üzerinde baskı oluşturmakta, tamamen yok olmalarına veya doğal özelliklerinde bozulmalara sebebiyet vererek tahribatlarına yol açmaktadır (Kim & Pauleit, 2007). Ayrıca bu kentleşme süreçlerinden mevcut kentsel açık yeşil alanlar da olumsuz etkilenebilmektedir. Farklı kentsel ölçeklerde ve farklı işlevler (konut-barınma, ticari vb.) vesilesiyle gerçekleştirilen yapılaşma faaliyetleri neticesinde kamusal alanlar yitirmekte ve/veya göz ardı edilebilmektedir.

Oysaki kentsel açık yeşil alanların günümüzde anahtar bir kavram olan sürdürülebilirliğin tüm boyutlarına, doğrudan ve dolaylı olarak olumlu katkılar sağlamaktadır (Wooley, 2003). Parklar, kent ormanları, botanik bahçeleri, açık spor alanları, pazar yerleri, çocuk oyun alanları, yol kenarı ve refüj bitkilendirmeleri vb. bu kentsel açık yeşil alanlar içerisinde yer alır. Kentsel ısı adası etkisini dengeleme, CO₂ salınımını azaltma ve O₂ üretimi, kent sakinlerinin ruh sağlığı üzerinde olumlu etki sağlama, toplum bilinci oluşumunu destekleme kentsel açık ve yeşil alanların faydaları arasında sayılmaktadır (Öztürk, 2004).

Tarihi kent dokularında yer alan yeşil alanlar ise, tarihi süreç içerisinde o bölgelerde yaşayan insanların; eğlenme, dinlenme, vakit geçirme gibi rekreatif ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturdukları alanlardır. Bu yaşamsal gereksinimler sonucunda

oluşmuş olan yeşil alanlar psikolojik ve fizyolojik açılardan da büyük bir önem taşımaktadırlar (UNESCO, 2011).

Yeşil alanlar, buldukları yerleşim alanlarının tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olabilirler. Tarihi süreç içerisinde toplumların yaşam biçimlerine, kültürlerine göre işlevsel farklılıklar göstererek oluşum ve gelişimlerini sürdüren yeşil alanlar, günümüze ulaşmış olan önemli mirasların bir parçası olarak değer kazanmaktadır. Bu tarihi miraslar, değişen sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziki koşullardan olumsuz etkilenmekte, günümüz ihtiyaçları doğrultusunda yeniden biçimlenmekte ve bozulmalara yok oluşa maruz bırakılmaktadır. Bu nedenlerden dolayı, bu alanların korunmasının ve yenilenmesinin önemi açığa çıkmaktadır (UNESCO, 2011).

Kuzey Kıbrıs'ta da yeşil alanların önemi ve gerekliliğine dair talepler, gerek tarihi kent dokularında gerekse yeni gelişmekte olan çevrelerde yaşam süren halk tarafından her geçen gün artmaktadır. Ancak hızla değişip dönüşen kentsel çevrelerde yeşil alanların oluşturulmasına yeterince önem verilmemekte, var olan yeşil alanların mevcut durumu ise nicelik ve nitelik olarak yetersiz kalmaktadır.

Bu çalışmada, başkent Lefkoşa'da yer alan Çağlayan Parkı ele alınmıştır. Araştırma konusu olan bu park, Lefkoşa tarihi kent dokusunda yer alan önemli bir kent parkıdır. Çalışmada, parkın kullanıcılar açısından; kullanım sıklığı, memnuniyet durumu ve tarihi kimliği ile birlikte yenileme sonucu ortaya çıkan durumunun anket çalışması ile araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel ve nicel çalışma yöntemi birlikte kullanılmıştır. Oluşturulan çerçeve doğrultusunda, giriş bölümünün ardından literatür taraması yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde yeşil alan kavramı ile kent parklarının tanımı ve önemi irdelenmiştir. Materyal ve yöntem bölümünde, çalışma alanı olarak Lefkoşa ve Çağlayan Parkı değerlendirilmiştir. Aynı bölümde örneklem, araştırma yöntemi ve bulgulara da yer verilmiştir. Sonuç ve öneriler bölümünde ise literatür taraması ve saha çalışması bağlamında değerlendirmeler yapılarak, sonuç ve öneriler paylaşılmıştır.

Kentsel Yeşil Alanlar

Uygarlık tarihinin başlamasıyla birlikte, doğal ve fiziksel çevrenin etkisiyle oluşum gösteren kentlerde, kentsel mekânlar ortaya çıkmaya başlamıştır. İnsanların ortak yaşama içgüdüleri, kültürel ve sosyal anlamda gelişme istekleri beraberinde birçok olguyu getirmiştir. Kentlerin biçimlenmesinde önemli rol alan bu olgulardan biri kentsel açık yeşil alanlardır (Gül ve Küçük, 2001).

Kentsel yeşil alan kavramı birçok araştırmacı ve plancıya göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Özbilen (1991)'e göre yeşil alanlar, kentlerde bulunan açık alanların bitkisel ve yapısal peyzaj elemanları ile donatılması sonucu oluşan alanlardır. Kent parkları, çocuk oyun alanları, botanik bahçeleri kentsel yeşil alanları oluşturan bazı örneklerdir (Önder ve Polat, 2012).

Keleş (1998)'e göre yeşil alanlar, kentlerde yaşayan insanların eğlenme, dinlenme, vakit geçirme gibi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve bu arazilerin zamanla beton yığını halini almasını engellemek için oluşturulan alanlar olarak tanımlanmaktadır (Gül ve Küçük, 2001).

Küreselleşme, sanayileşme, nüfusun ve yapılaşmanın artması, göç gibi birçok neden ve neoliberalizmin etkisiyle daha da yoğunlaşan olumsuzluklar, kentleri betonlaşmaya

teslim ederken doğal yaşamın zarar görmesine de etkide bulunmaktadır. Kentlerde yaşam süren insanlar, yalnızca barınma, çalışma gibi ihtiyaçlara gereksinim duymazlar, en temel yaşamsal ihtiyaç olan eğlenme, dinlenme ve sosyalleşmeye de gereksinim duymaktadırlar. Bu ihtiyaçların karşılanması için kentlerde yeşil alanların oluşturulması gerekmektedir. Yeşil alanlar kentlere, ekolojik, sosyal ve estetik açıdan birçok fayda sağlamaktadırlar. Bunların bir kısmı şöyle açıklanmaktadır (Korkut ve arkadaşları, 2010):

- Yeşil alanlar yerleşim alanlarında yer alan binalar ile insan dokusunu dengede tutar,
- Betonlaşma sonucu oluşan yapay iklime karşın kentlere mikroklimatik özellik kazandırır ve temiz bir hava akımı sağlar,
- Rekreatif gereksinimlerin karşılanması için uygun ortam sağlar, kötü görüntüleri kamufle eder ve gürültüyü ise absorbe eder,
- Yeşil alanları oluşturan bitkisel öğeler kentlerde organik düzen yaratarak insanlar üzerinde olumlu etki sağlar,
- İnsan ölçüsüne uygun olarak oluşturulan alanlar psikolojik anlamda olumlu katkı sağlar ve kentlerde estetik değer yaratır.

Kentsel açık yeşil alanlar kullanım durumlarına göre; kamusal, yarı özel ve özel olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır: Kamusal açık-yeşil alanlar, toplumun tümünün yararlandığı ve tüm rekreatif ihtiyaçların karşılandığı alanlardır. Kent parkları, botanik bahçeleri, kent ormanları, sergi alanları vb, kamusal açık-yeşil alanlara örnek olarak verilebilmektedir. Yarı özel açık-yeşil alanlar, toplumun kullanımına tamamıyla açık olmayan alanlardır. Genellikle o alanlar içerisinde yaşam süren veya görev yapan kişilerin faydalandığı alanlardır. Okul bahçeleri, kampüsler örnek olarak verilebilmektedir. Özel açık yeşil alanlar ise, yalnızca özel mülkiyetli alanlarda, sahiplerinin kullanımına açık olan alanlardır. Konut ve toplu konut bahçeleri gibi (Önder ve Polat, 2012).

Kent Parkları

Konut, ticaret, eğitim gibi birçok yaşamsal işlevi içerisinde barındıran kentlerdeki en önemli fonksiyonlardan biri de eğlenme, dinlenme ihtiyaçlarının karşılandığı kent parklarıdır (Uzun, 2006).

Kent parkları, genelde kent içerisinde merkezi noktalarda yer alan, insanların; dinlenme, eğlenme, yürüyüş, piknik yapma, spor gibi yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlayan alanlardır. Kent parkları; süs havuzları, futbol-voleybol-basketbol sahaları, tenis kortları, amfi, yaya gezinti alanları, bisiklet yolları, oturma alanları, kafeteryalar, çocuk oyun alanları, bitkisel alanlar, tuvalet, otoparklar, çeşitli kent mobilyaları ile donatı elemanları gibi birçok farklı öğeden oluşmaktadır (Tepe, 2010).

Kent parkları; yer aldıkları kentlere ekolojik ve çevresel açıdan fayda sağlarlar, insanların rekreatif ihtiyaçlarının karşılanmasına, toplumsal ilişkilerin artmasına, insanların sosyalleşmesine ve psikolojik açıdan rahatlamlarına fayda sağlarlar, kentlere organik bir form ve estetik bir görünüm kazandırır; insan ve çevre arasında

denge kurarlar ve eğitsel, kültürel ve sanatsal faaliyetlerin gerçekleşmesine mekan oluştururlar (Tepe, 2010).

Kent parkları planlanırken, kullanıcılar tarafından ihtiyaçları karşılayabilecek nitelikte, kullanıcıların sosyo-ekonomik yapısına uyumlu, her yaş grubuna ve farklı kültürel değerlere hizmet verebilecek çeşitlilikte olmaları hedeflenmelidir. Ayrıca bu mekânların, çevresel etkenlerle uyumlu, kolay ulaşılabilir ve güvenli dolaşımın sağlanabildiği, sürdürülebilir potansiyelde olması gibi hususlara da dikkat edilmelidir.

Çalışma Alanı Olarak Tarihte Lefkoşa

Lefkoşa, Kıbrıs adasının ortasında, geniş bir düzlük alanda yer almaktadır. Kent bin yıl öncesinden günümüze kadar olan tarihi süreçte, adanın başkenti olma özelliğini her zaman korumuştur (Şekil 1). Lefkoşa'nın tarihi irdelendiğinde, kentin büyüüp gelişmesinin başlangıcının, 1191 yılında adaya sahip olan İngiliz Kralı I. Richard'a 100 bin altın ödeyerek Kıbrıs'a hâkim olan Lüzinyanlar Dönemi ile başladığı bilinmektedir. Yaklaşık olarak üçyüz yıl süren dönemde Lüzinyanlar, Lefkoşa'da önemli değişim ve gelişimlerin yaşanmasına büyük oranda katkı sağlamışlardır. Bu dönemde kentin içerisinde Kanlıdere'nin bir kolunun geçiyor olması kentin, yeşil alan ve yerleşim açısından önem kazanmasında önemli etken olmuştur (Hikmetağalar, 2005). Lüzinyanlar Dönemi, 1489 yılında Venediklilerin adayı ele geçirmesi ile sona ermiştir. Venedikliler 1570 yılına kadar adada yönetimi ellerinde tutmuş, Lefkoşa kentini ise yine başkent olarak kullanmaya devam etmişlerdir. Venedikliler, kenti küçültmek amacıyla günümüze kadar ulaşmış olan suru inşa etmiş ve birçok tarihi yapıyı yıkmışlardır. Bu düzenlemeler kapsamında, Kanlıdere'nin yatağını değiştirerek Lefkoşa'nın dışına taşımışlardır. Kente yaşam veren suyun bölgeden uzaklaştırılması yeşil alanlara da önemli ölçüde zarar vermiş kent gelişimini yavaşlatmıştır. Kentte meydana gelen bu yıkım kentsel gelişimi yavaşlatmış ve olumsuzluklara neden olmuştur (Gürkan, 2006). 1571 yılında Osmanlılar ile birlikte yeni bir dönemin başladığı Kıbrıs adasında Lefkoşa kenti, başkent olma özelliğini korumuştur. Bu dönemde kentte, yapısal, sosyal ve ticari anlamda önemli gelişmeler yaşanmıştır (Hikmetağalar, 2005). 1878 yılında adanın Osmanlılar tarafından İngilizlere kiralanması ile birlikte başlayan İngiliz Dönemi'nde yine başkent olan Lefkoşa kenti, büyüyerek önemli ölçüde gelişmiştir. Bu dönemde kent sur dışına taşarak genişlemiş, yeni yapılar inşa edilmiş ve adaya ilk kez gelen motorlu taşıtlara bağlı olarak kentin dolaşım alanları değişime uğramış, yeni trafik aksları oluşturulmuştur (Turkan, 2008). Adada kapsamlı olarak nüfus sayımlarının yapılmasına bu dönemde başlanmıştır. 1881 yılında yapılan ilk nüfus sayımında Lefkoşa kentinin nüfusu 11.531 kişi, 1931 yılında yapılan sayımda 23.234 kişi, 1946 yılında yapılan nüfus sayımında ise 34.485 kişi olarak kayıtlara geçmiştir (Gürkan, 2006). 16 Ağustos 1960 yılında Türk ve Yunan taraflarının yapmış oldukları Zürih ve Londra Antlaşmaları ile adada kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde de Lefkoşa kenti başkent olma özelliğini korumuştur. İngiliz Döneminde oluşan ticari ilişkiler bu dönemde geliştirilmiş ve yeni çalışmalar yapılmıştır. 1960 yılında adada yapılan nüfus sayımında Lefkoşa'nın nüfusu 45.490 olarak açıklanmıştır (URL 2). 1963 yılında Kıbrıs'ta başlayan Kıbrıslı Türk ve Rum toplulukları arasındaki siyasi anlaşmazlıklar nedeniyle Lefkoşa kenti kuzey ve güney olarak yeşil hat ile ikiye bölünmüştür. Kentin iki yarısında da Lefkoşa başkent olarak varlığını sürdürmüştür. 1974 yılında Kıbrıs'ta yaşanan politik süreçler sonrasında, 13.02.1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti, daha sonra 15.11.1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur (Gürkan,

1996). Kıbrıs'ın kuzey kesiminde, 2006 yılında yapılan nüfus sayımında Lefkoşa kentinin nüfusu 85,579 kişi olarak açıklanmıştır (URL 3). Adada en son yapılan nüfus sayımı olan 2011 yılına ait sonuçlara göre Lefkoşa kentinin nüfusu 94.824 kişi olarak kayıtlara geçmiştir (URL 4). Günümüzde Lefkoşa kenti, 1980'li yılların sonlarından itibaren açılan üniversitelerin de etkisiyle merkezi, ticari, sosyal, kültürel ve sanatsal anlamda önem kazanan bir kent halini almıştır.

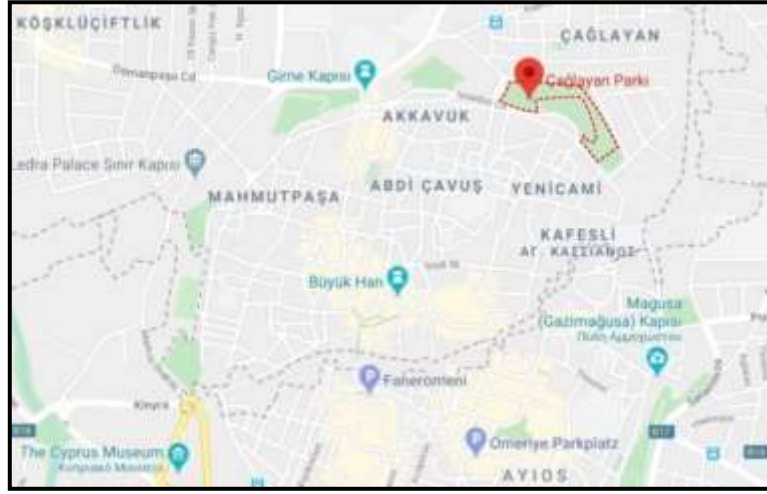
Şekil 1: Lefkoşa kentinin konumu (URL 5)

Çağlayan Parkı

Çağlayan Parkı, Lefkoşa kentinin tarihi dokusunda bulunan Musalla Burcu ile Cevizler Burcu arasında yer almaktadır (Şekil 2). 1964 yılında adada yaşanan bölünme sonrası oluşan dolaşım ve ulaşım yetersizlikleri kuzey Lefkoşa'da yaşayan halkı da olumsuz etkilemiştir. Çağlayan Parkınında bu olumsuzluğu azaltmak üzere, halkın buluşma, toplanma, eğlenme gibi yeşil alan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulduğu bilinmektedir. Bu dönemde park, "Çağlayan Çocuk Bahçesi" olarak adlandırılmıştır (Şekil 3).

Şekil 2: Çağlayan Parkının harita görüntüsü (LTB, 2019)

Şekil 3: Çağlayan Parkının konumu (URL 6)

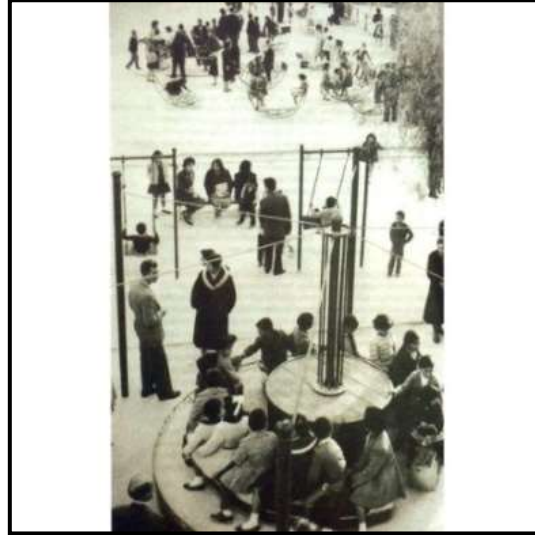
Parkın tarihi ile ilgili detaylı bilgilerin yer aldığı bir kaynak bulunmamaktadır. Geçmişte burada yaşamış olan ve parkı kullanan kişiler ile yapmış olduğumuz görüşmede parkın; peyzaj açısından gelişmiş olduğu ve çok çeşitte çocuk oyun araç gereçlerinin yer aldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bununla birlikte, Çağlayan Parkında gerçekleştirdiğimiz anket çalışmasına katılan kullanıcılar, geçmişte burada süs havuzlarının, yazlık sinemanın olduğundan ve çocuk oyun ekipmanlarının fazlalığından bahsetmişlerdir. Ayrıca katılımcıların bir kısmı parkın geçmişte çok aktif kullanıldığını ve bayram, şenlik gibi çeşitli aktivitelere ev sahipliği yaptığını belirtmişlerdir (Şekil 4). Diğer bir ifadeyle Çağlayan Parkı, geçmişteki fonksiyonlarının etkisiyle bölge halkı tarafından yoğun kullanılan, insanların çocukları ile birlikte vakit geçirdikleri önemli bir kent parkı niteliğine sahiptir.

(a) Çağlayan Parkı - 1960 sonrası (S. Olgun'dan) (b) Çocuk oyun ekipmanları- 1968 (M. Altuner'den)

(c) Çocuk Bahçesi su ögesi- 1965 (P.Sağlı'dan) (d)Çağlayan Parkı- 1962 sonrası (T. Bağışkan'dan)

Çocuk bahçesi- 1960 (T. Bağışkan'dan)

Şekil 4: Çağlayan Parkı Tarihi Görüntüleri

Çağlayan Parkı, 2008 yılında yapılan yenileme çalışması ile günümüzdeki görünümünü almıştır. Park yaklaşık olarak 20 bin dönümlük arazi üzerine kurulmuştur. Yenileme çalışması sonrası parka; kafeterya, çocuk oyun ve spor ekipmanları, aydınlatma, çöp kovaları, pergola ve heykeller gibi çeşitli donatı elemanları, hayvan (tavus kuşu) barınağı gibi eklemeler yapılmıştır (Şekil 5).

Şekil 5: Çağlayan Parkı genel görüntü (E.Köksaldı - 2019)

Parkta yer alan bitkisel öğelerin büyük çoğunluğunun geçmiş dönemlere ait olduğu, biçim ve boyutlarından anlaşılmaktadır. Bu bitkiler parka işlevsel ve ekolojik olarak fayda sağlamaktadır. Düzenleme çalışmaları kapsamında parka; ağaç, çalı gibi yeni bitkisel öğelerin dikildiği, geçmişe ait olan bazı bitkilerin ise kesildiği görülmektedir (Şekil 6a,6b).

(a) Çağlayan Parkı Bitkisel öğeler genel görünüm (b) Çağlayan Parkı Bitkisel öğeler ve kesilen bitkiler

Şekil 6: Çağlayan Parkı bitkisel öğeler (E.Köksaldı - 2019)

Çağlayan Parkında yer alan çocuk oyun ekipmanları, farklı yaş grubundan çocukların kullanımına uygundur ancak farklı fiziksel özelliklere sahip (engelli vb.) olan çocukların kullanımı için uygun bir ekipman bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra ekipmanlar, yeterli sayı ve çeşitlilikte değildirler. Çocuk oyun alanının zemini, kaza ve yaralanma riskine karşı, yumuşak bir malzeme olan kauçuk ile kaplanmıştır (Şekil 7).

Şekil 7: Çağlayan Parkı çocuk oyun alanı (E.Köksaldı'dan, 2019)

Çağlayan parkında, yetişkinlerin kullanımına uygun olan çeşitli spor aletleri yer almaktadır. Zemini kauçuk malzeme ile kaplanan alanda yer alan aletlerin, bakımsız ve farklı özelliklere sahip bireylerin kullanımı için uygun olmadığı görülmektedir (Şekil 8).

Şekil 8: Çağlayan Parkı spor alanı (E.Köksaldı'dan, 2019)

Park kullanıcılarına kapalı bir mekân olarak hizmet vermekte olan kafeteryaya ise kullanım alanı olarak yeterli boyutta ve işlevsel bir yapıda değildir (Şekil 9).

Şekil 9: Çağlayan Parkında yer alan kafeterya (E.Köksaldı'dan, 2019)

Park içerisinde yer alan donatı elemanlarının (bank, oturma grupları, çöp kovası, kitaplık, heykel v.b.) büyük çoğunluğu tam anlamıyla kullanıma hizmet etmemekte olup, bakımsız ve yetersiz sayıdadırlar. Bunun yanı sıra aydınlatma elemanlarının yeterli olmaması, parkın gece kullanımını kısıtlamaktadır. Ayrıca bu alan içerisinde tavus kuşlarının yer aldığı bir kafes de yer almaktadır (Şekil 10a, 10b, 10c, 10d).

(a) Oturma grupları ve aydınlatma elemanları

(b) Tavus kuşu kafesi ve çöp kovaları

(c) Kitaplıklar

(d) Heykel

Şekil 10: Çağlayan Parkında yer alan donatı elemanları ve kent mobilyaları (E.Köksaldı'dan, 2019)

Günümüzde Çağlayan Parkı bölgede yaşayan halk tarafından yürüyüş, buluşma, dinlenme amacıyla kullanılmakta, zaman zaman da sergi, festival gibi etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma Yöntemi

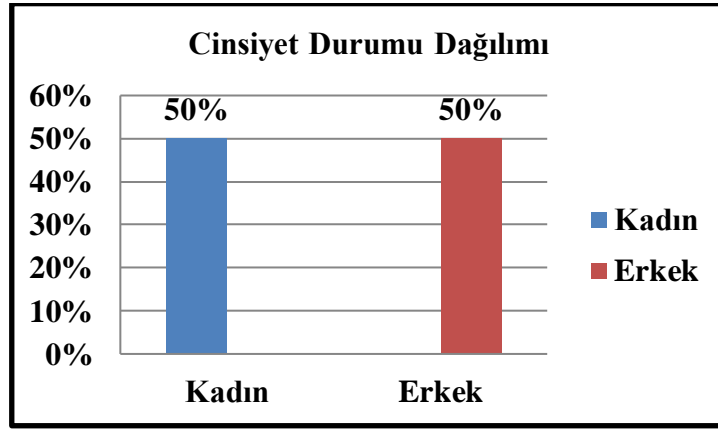
Araştırma yöntemi olarak, kullanıcıların Çağlayan Parkı'yla ilgili memnuniyet seviyesini ve parkla ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla, park kullanıcıları ile yüz yüze görüşerek anket uygulanmıştır. Anket sorularını oluştururken konu ile ilgili yapılmış olan literatür ve saha çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anket soruları iki bölümden ve toplamda 23 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölüm, kullanıcıların demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik 3 sorudan, ikinci bölüm ise parka dair kullanım durumunu ve memnuniyet düzeyini belirlemeye yönelik likert tipi 20 sorudan oluşmaktadır. Anket çalışması sonucunda; kullanıcıların parkı kullanımına, donatı elemanlarının yeterliliğine, parkın tarihi kimliğine ve yenileme çalışmalarına ilişkin görüşlerine ulaşmak hedeflenmiştir.

Örnekleme

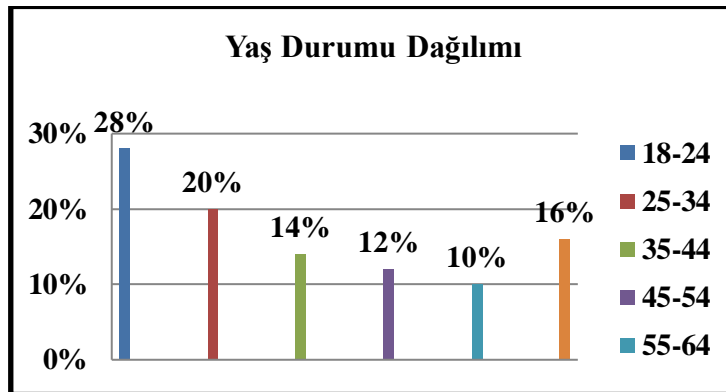
Araştırmamız kapsamında, Çağlayan Parkı kullanıcılarının parkla ilgili memnuniyet düzeyini ve görüşlerini tespit edebilmek amacıyla bir anket çalışması yapılmıştır. Yanıt veren kullanıcıların rastgele seçildiği ve yüz yüze görüşme ile yürütülen anket çalışması, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere 50 kişiye uygulanmıştır. Bu anket çalışması dönem olarak 2020 yılının Ocak ayında gerçekleştirilmiştir.

Cinsiyet: Anket çalışmasına katılan kişilerin % 50'si kadın, % 50'si ise erkektir (Şekil 11).

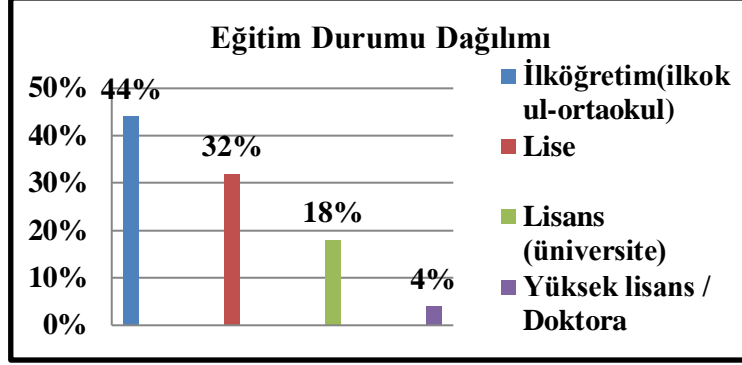
Şekil 11: Ankete katılan kullanıcıların cinsiyet durumu(%)

Yaş: Katılımcıların % 28'i 18-24, %20'si 25-34, %16'sı ise 64+ yaşları arasındadır. Detaylar Şekil'12'de verilmektedir.

Şekil 12: Ankete katılan kullanıcıların yaş durumu(%)

Eğitim: Anket çalışmasını gerçekleştirdiğimiz park kullanıcılarının eğitim durumu ile ilgili ulaşılan bilgiler şöyledir; %44'ü ilköğretim (ilkokul-ortaokul), 32'si lise, 18'i lisans (üniversite) ve 4'ü ise yüksek lisans/doktora seviyesinde eğitime sahiptir. Detaylar Şekil'13'de verilmektedir.

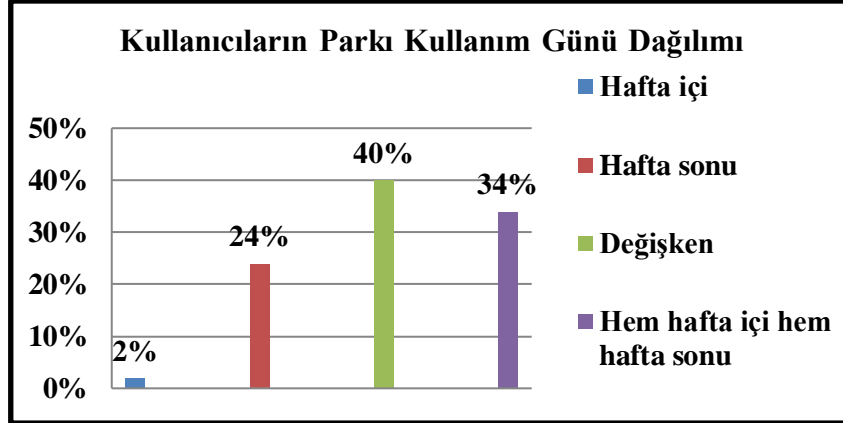

Şekil13: Ankete katılan kullanıcıların eğitim durumu (%)

Bulgular

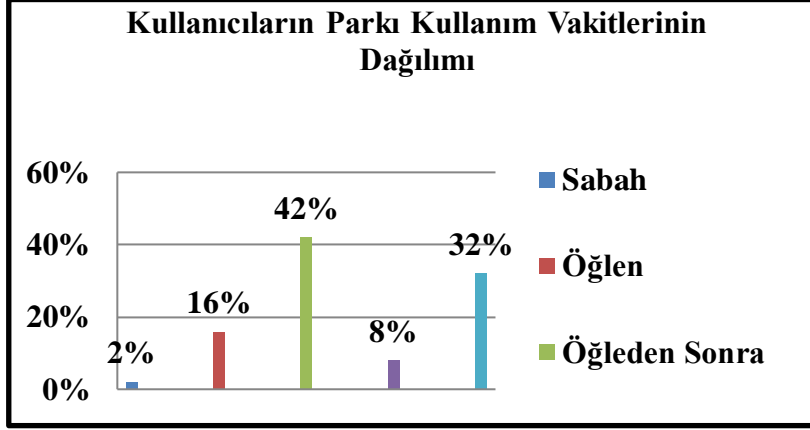
Lefkoşa kentinin tarihi dokusunda yer alan Çağlayan Parkı'nın kullanıcı memnuniyetini ölçmek üzere gerçekleştirdiğimiz anket çalışmasının ikinci bölümü, Likert tipi 20 sorudan oluşmaktadır. Katılımcıların parkı kullanım durumu ve memnuniyet seviyesini ölçmeyi amaçlayan sorulara verilen cevaplara aşağıdaki gibidir.

Kullanıcıların parkı kullanım günleri: Anket katılımcıların %40'ı 'parkı haftanın hangi günleri kullanıyorsunuz' sorusuna değişken, %2'si ise hafta içi cevabını vermiştir (Şekil14).

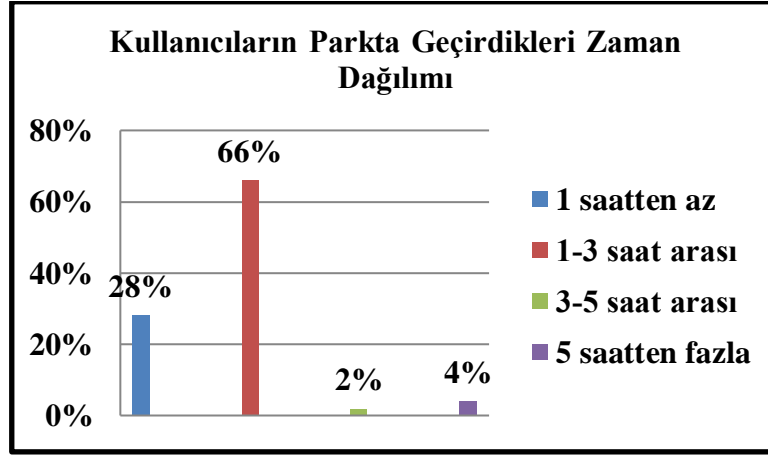
Şekil 14: Ankete katılan kullanıcıların parkı kullanım günleri (%)

Kullanıcıların parkı kullanım vakitleri: Ankete katılan kullanıcıların %42'sinin parkı öğleden sonra, %2'sinin ise sabah kullandığı tespit edilmiştir (Şekil15).

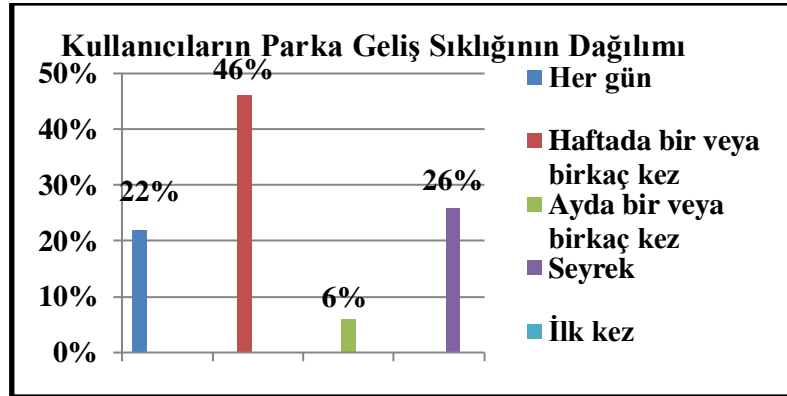
Şekil 15: Ankete katılan kullanıcıların parkı kullanım vakitleri(%)

Kullanıcıların parkta geçirdikleri zaman: Katılımcıların %66'sının 1-3 saat, %2'sinin ise 3-5 saat arası parkta vakit geçirdikleri tespit edilmiştir (Şekil16).

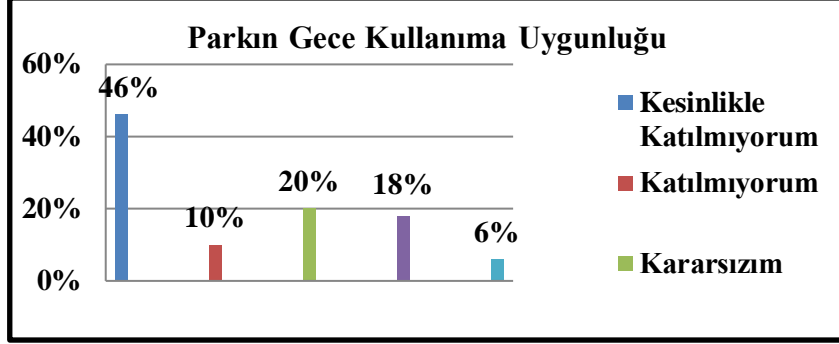
Şekil 16: Ankete katılan kullanıcıların parkta geçirdikleri zaman (%)

Kullanıcıların parka geliş sıklığı: Anket katılımcılarının %46'sının haftada bir veya birkaç kez, %6'sının ise ayda bir veya birkaç kez parka geldiği tespit edilmiştir (Şekil17).

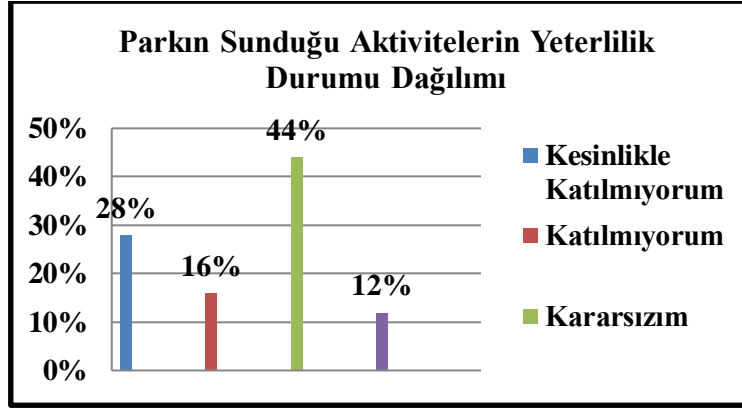
Şekil 17: Ankete katılan kullanıcıların parka geliş sıklığı(%)

Park gece kullanımı için uygundur: Bu düşünceye, anket çalışmasına katılan Çağlayan Parkı kullanıcılarının %46'sı “Kesinlikle Katılmıyorum”, %6'sı ise “Kesinlikle Katılıyorum” cevabını vermiştir (Şekil18).

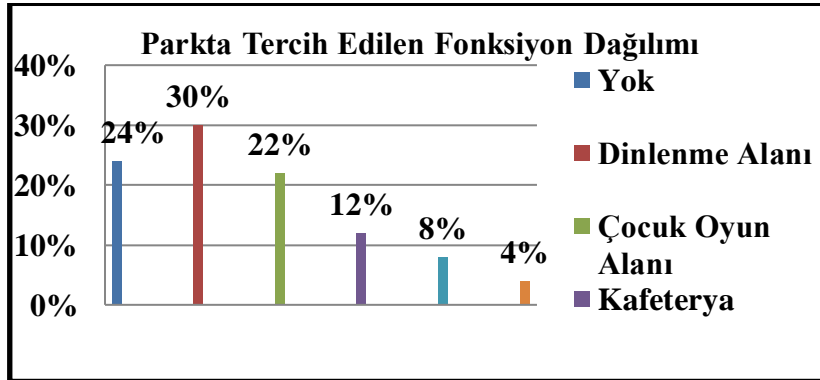
Şekil18:Parkın gece kullanıma uygunluğu (%)

*Parka gelme sebebim farklı aktivite alanlarına sahip olmasıdır:*Bu düşünceye katılımcıların %44'ü “Kararsızım”,%12'si ise Katılıyorum” cevabını vermiştir (Şekil19).

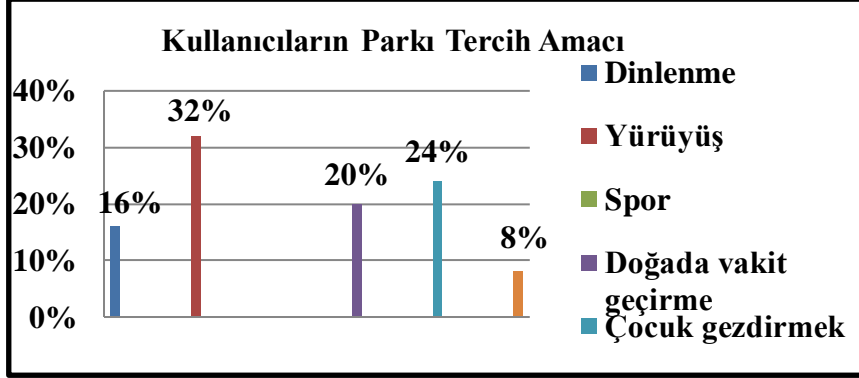
Şekil19: Parka gelme sebebim farklı aktivite alanlarına sahip olmasıdır (%)

Parkta tercih edilen fonksiyon: Anket katılımcılarından %30'unun parkta tercih ettiği fonksiyon dinlenme alanı, %8'inin ise spor alanıdır (Şekil 20).

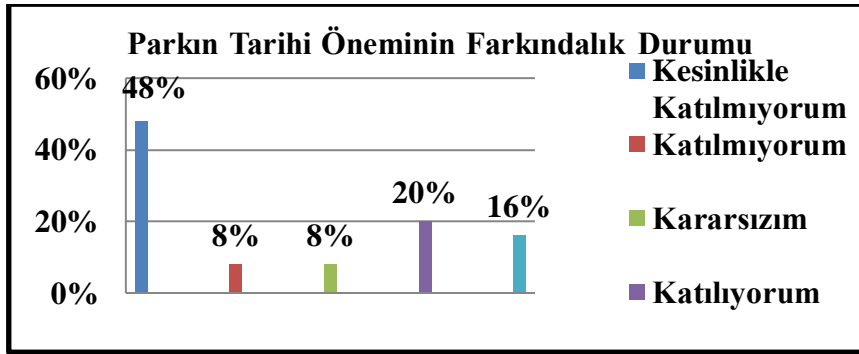
Şekil 20: Parkta tercih edilen fonksiyon (%)

Parkı tercih amacı: Anket katılımcılarının %32'si parkı yürüyüş amaçlı, %16'sı ise dinlenme amacından dolayı tercih etmektedir (Şekil 21).

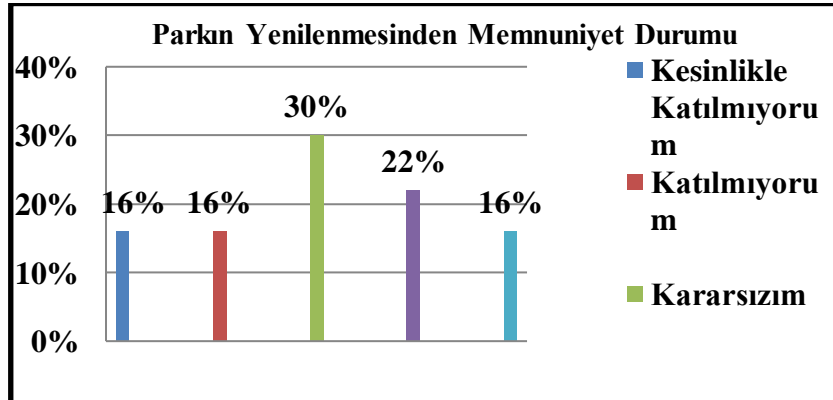
Şekil 21: Parkı tercih amacı (%)

Çağlayan Parkı'nın tarihi öneminin farkındayım: Bu düşünceye katılımcıların %48'i "Kesinlikle katılmıyorum", %16'sı ise "Kesinlikle katılıyorum" yanıtını vermiştir (Şekil 22).

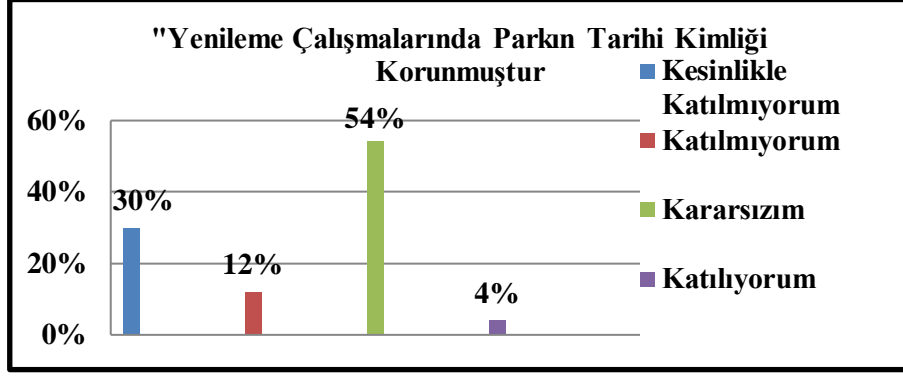
Şekil 22: 'Parkın tarihi öneminin farkındayım' (%)

Çağlayan Parkı'nın yenilenmesinden memnunuz: Bu düşünceye katılımcıların %30'u "Kararsızım", %16'sı ise "Kesinlikle Katılmıyorum" cevabını vermiştir (Şekil 23).

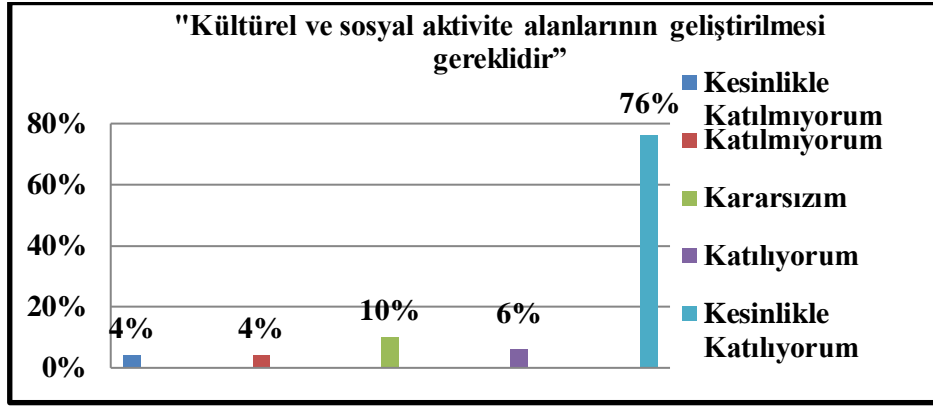
Şekil 23: 'Çağlayan Parkı'nın yenilenmesinden memnunuz' (%)

Yenileme çalışmalarında parkın tarihi kimliği korunmuştur: Düşüncesine katılımcıların %54'ü "Kararsızım", %4'ü ise "Katılıyorum" cevabını vermiştir (Şekil 24).

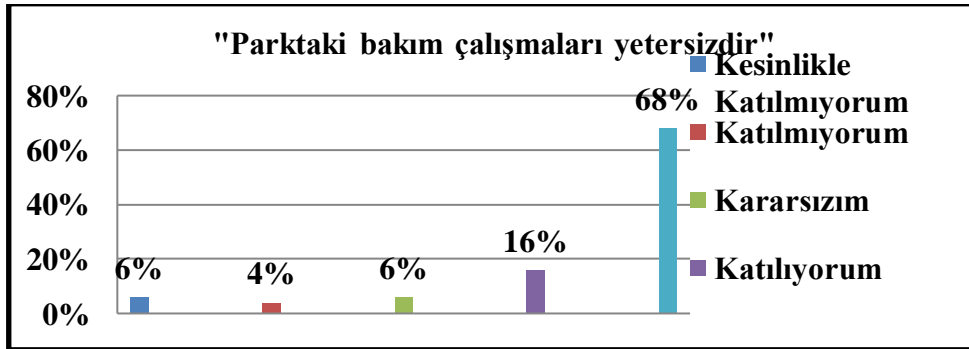
Şekil 24:Yenileme Çalışmalarında Parkın Tarihi Kimliği Korunmuştur (%)

Kültürel ve sosyal aktivite (açık hava sahnesi, halk kütüphanesi vb.) alanlarının geliştirilmesi gereklidir: Düşüncesine, ankete katılan park kullanıcılarının % 76'sı "Kesinlikle Katılıyorum", % 4'ü ise "Katılmıyorum" yanıtını vermiştir (Şekil 25).

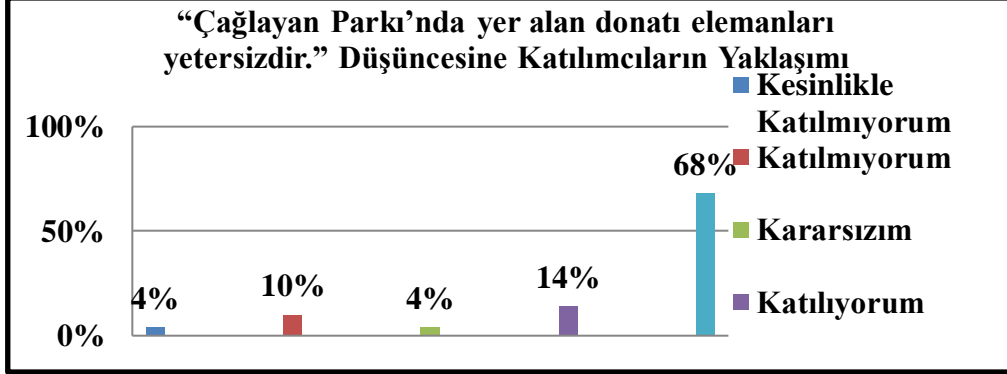
Şekil 25: Kültürel ve sosyal aktivite alanlarının geliştirilmesi gereklidir (%)

*Parktaki bakım çalışmaları yetersizdir:*Düşüncesine, katılımcıların % 68'i "Kesinlikle Katılıyorum", % 4'ü ise "Katılmıyorum" cevabını vermiştir (Şekil 26).

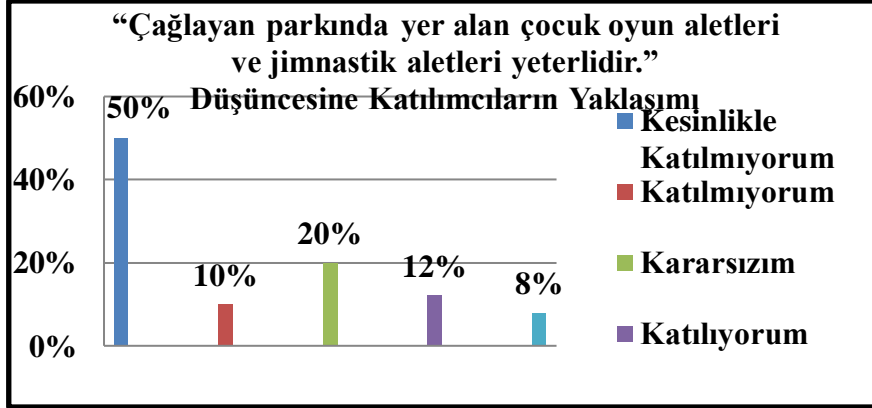
Şekil 26:Parktaki bakım çalışmaları yetersizdir (%)

Çağlayan Parkı'nda yer alan donatı elemanları (banklar, çöp kovaları, aydınlatma elemanları) yetersizdir:Düşüncesine, katılımcıların % 68'i "Kesinlikle Katılmıyorum", % 4'ü ise "Kesinlikle Katılıyorum" cevabını vermiştir (Şekil 27).

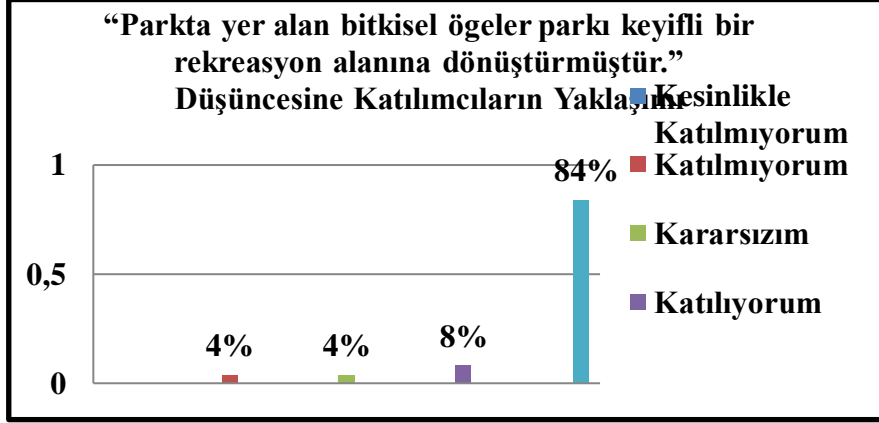
Şekil 27: Çağlayan Parkı'nda yer alan donatı elemanları yetersizdir (%)

Çağlayan parkında yer alan çocuk oyun aletleri ve jimnastik aletleri yeterlidir:Düşüncesine, katılımcıların % 50'si "Kesinlikle Katılmıyorum", % 8'i ise "Kesinlikle Katılıyorum" cevabını vermiştir (Şekil 28).

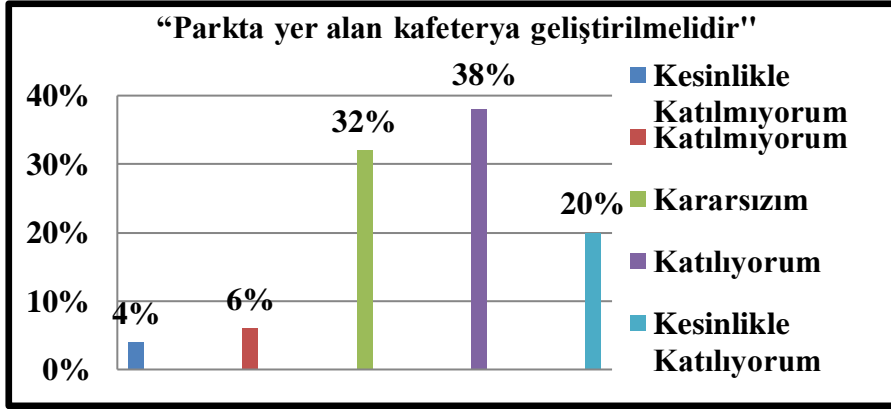
Şekil 28:Çağlayan parkında yer alan çocuk oyun aletleri ve jimnastik aletleri yeterlidir (%)

Parkta yer alan bitkisel öğeler (ağaçlar, çalılar vb) parkı keyifli bir rekreasyon alanına dönüştürmüştür:Düşüncesine, katılımcıların % 84'ü "Kesinlikle Katılıyorum", % 4'ü ise "Katılmıyorum" cevabını vermiştir (Şekil 29).

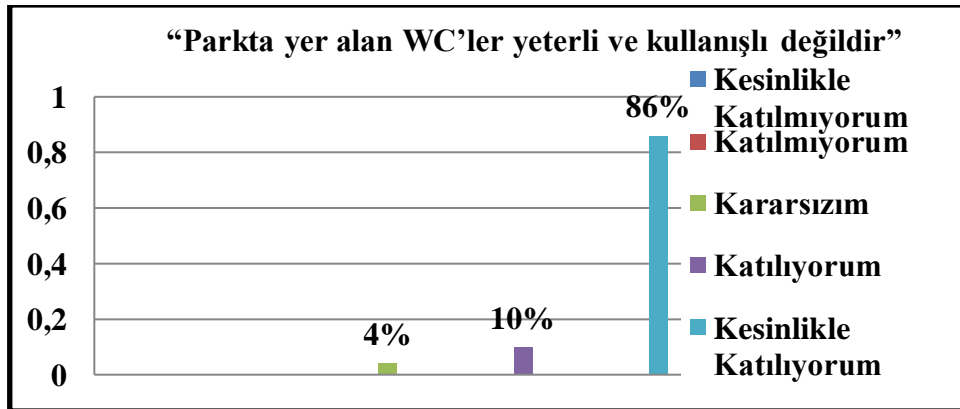
Şekil 29:Parkta yer alan bitkisel öğeler parkı keyifli bir rekreasyon alanına dönüştürmüştür (%)

*Parkta yer alan kafeterya geliştirilmelidir:*Düşüncesine, Katılımcıların % 38'i “Katılıyorum”, % 4’ü ise “Kesinlikle Katılmıyorum” cevabını vermiştir (Şekil 30).

Şekil 30:Parkta yer alan kafeterya geliştirilmelidir (%)

*Parkta yer alan WC’ler yeterli ve kullanışlı değildir:*Düşüncesine,katılımcıların % 86’sı “Kesinlikle Katılıyorum”, % 4’ü ise “Kararsızım” cevabını vermiştir (Şekil 31).

Şekil 31: Parkta yer alan WC’ler yeterli ve kullanışlı değildir (%)

Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmamız kapsamında Çağlayan Parkı'nın kullanıcılar açısından memnuniyetinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen anket çalışmasına göre ulaşılan sonuçları şöylece açıklayabilmekteyiz:

Ankete katılan kullanıcıların çoğunluğunun eğitim durumu (%44) ilköğretim (ilkokul-ortaokul) ve (%28) 18-24 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%40) parkı kullandıkları gün değişken olarak tespit edilmiştir. Kullanıcıların çoğunluğu (%42) parkı öğleden sonra ziyaret etmektedir. Parka gelenlerin büyük bir kısmı (%66) parkta 1-3 saat arası vakit geçirmektedir. Kullanıcıların çoğunluğu (%46) parkı haftada bir veya birkaç kez ziyaret etmektedirler.

“Parka gelme sebebim farklı aktivite alanlarına sahip olmasıdır” sorusuna anket katılımcılarının büyük bir kısmı (%44) ‘kararsızım’ bir diğer önemli kısmı (%28) ise ‘kesinlikle katılmıyorum’ yanıtını vermiştir. Parkı ziyaret eden katılımcıların çoğunluğu (%30) fonksiyon alanı olarak dinlenme alanını tercih etmektedir. Katılımcıların bir kısmı (%32) parkı yürüyüş, bir diğer kısmı (%30) ise çocuk gezdirmeye amaçlı tercih etmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%76) parkta açık hava sahnesi, halk kütüphanesi gibi kültürel ve sosyal aktivite alanlarının geliştirilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Ulaşılan bu sonuç parktaki aktivite alanlarının yetersiz olduğunu bu durumun kullanım açısından olumsuzluk yarattığını göstermektedir.

Ayrıca kullanıcıların çoğunluğu (%46) parkın gece kullanım için uygun olmadığını düşüncesindedirler. Park kullanıcılarının önemli bir çoğunluğu (%68) parktaki bakım çalışmalarının ve donatı elemanlarının yetersiz olduğunu düşüncesindedir. Yine büyük bir kesimi (%50) çocuk oyun aletleri ve jimnastik aletlerinin yetersiz olduğunu düşüncesindedir.

Anket katılımcılarının çok büyük çoğunluğu (%84) kafeteryanın geliştirilmesi gerektiği düşüncesindedir. Katılımcıların önemli bir çoğunluğu ise (%86) WC'lerin yetersiz ve kullanışsız olduğunu aktarmıştır. Ulaşılan bu sonuçlar kafeteryanın ve WC'nin kullanışsız olduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcıların bir kısmı (%38) parktaki bitkisel öğelerin parkı keyifli bir alana dönüştürdüğünü söylemiştir. Ayrıca, kullanıcıların önemli bir kısmı (%48) parkın tarihi öneminin farkında değildir. Kullanıcıların bir kısmı (%22) parkın yenilenmesinden memnunken, diğer bir kısmı (%30) bir fikri olmadığını, kararsız olduğunu söylemiştir. Park ziyaretçilerinin önemli bir kesimi (%54) yenileme çalışmalarında tarihi kimliğin korunmuş olduğunu düşüncesinde kararsızdır. Ulaşılan sonuçlar, parkın tarihi kimliği hakkında bilgiye sahip olmayan kullanıcıların yenileme çalışmasından memnun olduğunu, parkın tarihi kimliğine hâkim olanların ise yenileme çalışmasının parka zarar verdiğini, bozulmasına neden olduğunu düşündüğünü işaret etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde kentler neredeyse kontrol edilemeyecek bir hızla büyümektedir(Marquez-Ballesteros et al., 2019). Fakat söylenebilirki, dünya bütününde farklı boyutlarda ama çoğunlukla yoğun bir şekilde gerçekleşen bu kentleşme süreçleriönemli oranda olumsuz sonuçlarıyla göze çarpmaktadır. Şöyle ki,kentler doğal çevreyi insan eliyle değiştirip dönüştürerek büyüdükçe hem kendi içerisinde çeşitli (sosyal, fiziki vb.) sorunlar baş göstermekte hem de değişip dönüştürdüğü doğal alanların bozulmasına veya tamamen yok olmasına neden olarak ekolojik dengeyi olumsuz etkilemektedir. Diğer bir ifadeyle kentler, ekolojik dengenin bozulmasıyla ortaya çıkan ve artık tüm insanlık olarak yüzleşmek zorunda kaldığımız küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi önemli bir sorunun oluşmasında da önemli paya sahiptirler (Grimmond, 2007; McCarthy et al., 2010).

Dolayısıyla gerek kentsel çevrelerin kent kullanıcıları açısından her anlamda daha yaşanabilir olması hem de kentleşmenin doğal çevre üzerindeki etkilerinin en aza indirilmesi bağlamında özellikle 1970’li yıllardan itibaren sürdürülebilir kent planlama ve tasarım özellikle gelişmiş ülkelerden başlayarak kabul görmeye başlamıştır(Arbolino et al., 2018; Asilsoy & Oktay, 2018). Kentsel açık yeşil alanlar ise kentsel çevrelerin daha sürdürülebilir olmasında olmazsa olmaz unsurlardır (Lee & Kim, 2015; Payne, 2002).

Hızla büyüyen başkent kuzey Lefkoşa’da da kentsel açık ve yeşil alanların önemi her geçen gün artmaktadır. Bu alanlar tarihi çevrelerin peyzaj planlaması için de oldukça önem arz etmektedir. Bu çerçevede bu çalışmada kentin önemli parklarından bir tanesi olan Çağlayan Parkı kullanıcılarının parkla ilgili farklı hususlardaki memnuniyet düzeyi ve görüşleri, yapılan anket çalışması aracılığıyla araştırılmıştır. Sonuçlara göre kullanıcılar parkın aktivite alanları ve bakım gibi hususlarda iyileştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda söylenebilir ki parka dair memnuniyet yüksek olmamasına rağmen kullanılmaktadır.

Özetle, hem Çağlayan Parkı hem de mevcut diğer yeşil alanlar hem nitelik hem nicelik olarak artırılmalıdır. Ayrıca kentin her mahallesine yeni kamusal alanlar da kazandırılmalıdır. Çünkü kentsel açık ve yeşil alanların potansiyel faydalarından en yüksek düzeyde sağlamak adına bu alanların bir sistem bütününde planlama ve uygulama süreçlerine dahil edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Arbolino, R., Carlucci, F., Simone, L., Yigitcanlar, T., & Ioppolo, G. (2018). *The policy diffusion of environmental performance in the European countries. Ecological Indicators*, 89, 130–138.
- Asilsoy B., & Oktay D. (2018). *Exploring environmental behaviour as the major determinant of ecological citizenship, Sustainable Cities and Society*, Volume 39C, 765-771.
- Gül, A., Küçük, V. (2001). *Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 2, 27-48.
- Gürkan, H.M. (2006). **Dünya ve Bugünkü Lefkoşa**. Galeri Kültür Yayınları.Kıbrıs, Lefkoşa: (ISBN 996-366-003-7).
- Grimmond, S. (2007), *Urbanization and global environmental change: Local effects of urban warming*, Geogr. J., 173, 83–88, doi:10.1111/j.1475-4959.2007.232_3.x.
- Hikmetağalar, H. (2005). **Eski Lefkoşa'da Semtler ve Anılar**. Marifet Yayınları. Türkiye, İstanbul: (ISBN 975-359-086-5).
- Kim, K. H.& Pauleit, S.(2007). *Landscape Character, Biodiversity and Land Use Planning: The Case of Kwangju City Region, South Korea. Land Use Policy*, 24, 264–274.
- Korkut B., A., Şişman, E. E. ve Özyavuz M. (2010). **Peyzaj Mimarlığı**. Verda Yayıncılık & Danışmanlık. Türkiye, Tekirdağ: (ISBN: 978-605-8831-0-9).
- Lee, Y. C., & Kim, K. H. (2015). *Attitudes of citizens towards urban parks and green spaces for urban sustainability: The case of Gyeongsan City, Republic of Korea. Sustainability*, 7(7), 8240-8254.
- Marquez-Ballesteros M-J., Mora-López L., Lloret-Gallego P., Sumper A., Sidrach-de-Cardona M. (2019). *Measuring urban energy sustainability and its application to two Spanish cities: Malaga and Barcelona, Sustainable Cities and Society*, Volume 45, 335-347.
- McCarthy M. P., Best, M. J., & Betts R. A. (2010). *Climate change in cities due to global warming and urban effects. Geophysical Research Letters*, Vol. 37, L09705, Doi:10.1029/2010gl042845.
- Önder, S., Polat, A.T., (2012). *Kentsel Açık-Yeşil Alanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Önemi*. Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri 19 Mayıs 2012 / KONYA, 83, pp. 73-96.
- Öztürk, B. (2004). *Kentsel Açık ve Yeşil Alan Sistemi Oluşturulması: Kayseri Kent Bütünü Örneği*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Payne, L. E., Mowen, A. J., Orsega-Smith, E. (2002). *An Examination of Park Preferences and Behaviors among Urban Residences: The Role of Residential Location, Race, and Age. Leis. Sci.*, 24, 181–198.
- Tepe, A.Z. (2010). *Tarihi Gülhane Parkı Yenileme Çalışmaları ve Kullanıcı Memnuniyeti*. Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Turkan, Z. (2008). **Lefkoşa Tarihi Kent Dokusunda Sarayönü Meydanı Oluşumu ve Gelişimi**. Işık Kitabevi Yayınları. Kıbrıs, Lefkoşa: (ISBN: 978-9963-9434-2-5).
- Woolley, H.(2003). *Urban Open Spaces*. Spon Press: London, UK.
- UNESCO (2011). *Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions*.
- Uzun, O. (2006). *“Peyzaj Planlama ve Peyzaj Yönetimi, Türkiye’de ki Peyzaj Uygulamaları ve Avrupa Peyzaj Sözleşmesi”* Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Eğitim Uygulama Programı.

URL2-[http://web.archive.org/web/20141016191920/http://www.cystat.govcy/mof/cystat/statistics.nsf/All/7F6BB26ED9D00A00C2257AD90055542A/\\$file/POPCEN11-POP_PLACE_RESID-EN-170414.xls?OpenElement](http://web.archive.org/web/20141016191920/http://www.cystat.govcy/mof/cystat/statistics.nsf/All/7F6BB26ED9D00A00C2257AD90055542A/$file/POPCEN11-POP_PLACE_RESID-EN-170414.xls?OpenElement)[Erişim Tarihi: 10.02.2020].

URL 3- <http://www.devplan.org>[Erişim Tarihi: 10.02.2020].

URL 4- <http://www.devplan.org>[Erişim Tarihi: 10.02.2020].

URL 5- <https://resim.cokbilgi.com/turk-dunyasi/kktc-haritasi.jpg> [Erişim Tarihi: 15.02.2020].

URL 6-<https://www.google.com/maps/place/%C3%87a%C4%9Flayan+Park%C4%B1@35.1815935,33.3648362,17z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x14de173f77abe05b:0x4250eef4722d8980!8m2!3d35.1815891!4d33.3670249>[Erişim Tarihi: 15.02.2020].